

AKSIOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Norova Nasiba

Osiyo Xalqaro Universiteti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21106866>

Annotatsiya. Maqolada aksiologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish masalalari tahlil qilinadi. Nutq madaniyati o'qituvchilarning kasbiy faoliyatida muhim o'rin tutishi, ularning axloqiy-ijtimoiy qadriyatlariga asoslanib shakllantirilishi zarurati ko'rsatib o'tiladi. Tadqiqot jarayonida metodik yondashuvlar innovatsion elementlari, nutq madaniyatini oshirishda aksiologik tamoyillarining roli, o'qituvchilarning pedagogik nutqini samarali rivojlantirish usullariga e'tibor qaratildi. Maqola nazariy va amaliy jihatdan nutq madaniyatini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish uchun asos yaratadi va o'qituvchilarning malakasini oshirishda yangi innovatsion metodlarni joriy etishning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: aksiologik yondashuv, nutq madaniyati, bo'lajak o'qituvchilar, metodika, kasbiy rivojlanish, pedagogik nutq, innovatsion metodlar.

Kirish. O'qituvchining nutq madaniyati uning nafaqat kasbiy faoliyatining samaradorligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi, balki shaxs sifatida rivojlanishida ham katta ahamiyatga ega. Bugungi kunda ta'lim tizimida nutq madaniyatining yuqori darajada namoyon etilishi lozimligi tobora oshib bormoqda, chunki bu nafaqat kommunikatsiya jarayonini yengillashtiradi, balki o'quvchilar bilan munosabatlarni qo'llab-quvvatlash va ularning bilim olish jarayonini yaxshilashga yordam beradi. Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish, ular uchun axloqiy va estetik qadriyatlarni oshirish, ma'naviy o'sishga ko'maklashish imkonini beradi. Shu bois, nutq madaniyatining samarali shakllanishi o'qituvchilarning professional tayyorgarligida markaziy o'rin tutadi va kelajakda ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Aksiologik yondashuv insonning qadriyatlari va ma'naviy me'yorlariga asoslangan yondashuv bo'lib, u shaxsning ruhiy va axloqiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Ta'lim sohasida bu yondashuv o'quvchilarning nafaqat bilim, balki axloqiy qadriyatlarni ham shakllantirishga qaratiladi. Bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishda aksiologik yondashuv ularning nutqining mazmuni, uslubi va madaniy jihatdan boy bo'lishini ta'minlaydi. Bu yondashuv yordamida o'qituvchilar nafaqat aniq va ravon fikrlarni ifodalash, balki nutqlarida axloqiy qoidalar va qadriyatlarni aks ettirishga o'rgatiladi. Shunday qilib, aksiologik yondashuv bo'lajak pedagoglarning shaxsiy va professional sifatlarini oshirishda, ularning kommunikativ madaniyatini yanada mukammallashtirishda muhim vositadir.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi va vazifalari, aksiologik yondashuv orqali bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini samarali rivojlantirish metodikasini takomillashtirish zaruratini ta'kidlashdan iborat. Nutq madaniyati — nafaqat kommunikatsiyaning samarali vositasi, balki axloqiy va madaniy qadriyatlarni ifodalaydigan muhim element hisoblanadi.

Shu sababli, o'qituvchilarda nutq madaniyatini shakllantirishda axloqiy-estetik qadriyatlarni hisobga olgan holda yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish katta ahamiyatga ega. Tadqiqot orqali nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasidagi kamchiliklarni aniqlash, yangi yondashuvlar ishlab chiqish va ularni amaliyotda qo'llash yo'llarini belgilash ko'zda tutilgan. Bu esa bo'lajak pedagoglarning professional malakasini oshirish, ularning nutq madaniyatini yanada mukammallashtirish hamda ta'lim jarayonining sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Nutq madaniyatini rivojlantirish bo'yicha metodikaning aksiyologik yondashuv asosida takomillashtirilishi muhim ahamiyatga ega, chunki bugungi kunda bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ ko'nikmalarida sezilarli bo'shliqlar mavjud. Ushbu ko'nikmalar nafaqat pedagogik jarayonlarning samaradorligini oshirish, balki ta'lim sifatini yaxshilashda ham hal qiluvchi rol o'ynaydi. Hozirgi metodikalarda ko'pincha nutq madaniyatining axloqiy va qadriyatli jihatlari yetarlicha e'tiborga olinmaydi, bu esa o'qituvchilarning ma'naviy va madaniy barkamolligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, nutq madaniyatini shakllantirishda axloqiy printsipalar va insoniy qadriyatlarni o'zida mujassam etgan yondashuvlarni ishlab chiqish va joriy etish zarurati tug'ilmoqda. Bu esa nafaqat o'qituvchilarning professional va shaxsiy rivojlanishiga, balki ularning jamiyatdagi ijobiy kommunikatsiya muhitini yaratishdagi rolga turtki bo'ladi.

Ushbu ish tarkibi aniq tuzilgan bo'lib, kirish qismida mavzuning dolzarbligi, maqsad va vazifalar bayon etiladi. Keyingi bo'limlarda aksiologik yondashuv nazariy asoslari, nutq madaniyatining ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, amaliy qismda bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish uchun samarali metodikalar taklif etilib, ularning natijalari taqdim etiladi. Yakuniy xulosa va tavsiyalar bo'limida esa o'rganilgan materiallar umumlashtirilib, kelgusida qo'llanishi mumkin bo'lgan yo'nalishlar ko'rsatib o'tiladi.

Shu tarzda, o'quvchi ishning mantiqiy rivojlanishini kuzatib borishi va mavzuni to'liq anglash imkoniga ega bo'ladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili Nutq madaniyatini rivojlantirish borasida bo'layotgan tadqiqotlar orasida aksiologik yondashuv muhim o'rin tutadi. Shu yo'nalishda olib borilgan ilmiy maqolalar va monografiyalar aksariyat hollarda axloqiy-axborotiy qadriyatlarning nutq madaniyatining shakllanishi va takomillashishiga ta'siri haqida so'z yuritadi. Masalan, O'zbekiston pedagogika ilm-fanida nutq madaniyati va uni o'qituvchilar malakasini oshirish bilan bog'liq tadqiqotlar, ayniqsa aksiologik komponentlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishga alohida urg'u beradi. Bu tadqiqotlar nutq madaniyatining faqat til va leksik birliklar majmuasi emas, balki undagi axloqiy-ijtimoiy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liq ekanligini ko'rsatadi. Shuningdek, aksiologiya asosidagi metodikalar yordamida kelajak o'qituvchilarining nutq madaniyatini rivojlantirish samaradorligini oshirish mumkinligi ta'kidlangan. Ushbu yondashuv nutqni faqat texnik, balki axloqiy-estetik jihatdan ham boyitish imkonini beradi, bu esa pedagogikaning umumiy mazmun-mohiyatiga muhim ta'sir ko'rsatadi. Shu tariqa, akademik muhitda mavjud bo'lgan tadqiqotlar aksiologik yondashuvning nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatini ham ochib beradi va kelgusida pedagogik metodikalarni takomillashtirish uchun asos yaratadi.

Nutq madaniyatini rivojlantirishda ta'lim tizimida ilgari qo'llanilgan metodikalar turlicha bo'lib, ular orasida kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar va madaniy kontekstga asoslangan mashg'ulotlar alohida ta'kidlanadi. Kommunikativ yondashuv o'qituvchilarga nutqni samarali va aniq ifoda etishni o'rgatishda kuchli baza yaratadi, ammo ba'zan uning amaliy qamrovi cheklangan bo'lishi mumkin. Interfaol metodlar esa talabalarni faol ishtirokchiga aylantiradi va nutq madaniyatining ijtimoiy holatdagi ahamiyatini anglashda yordam beradi, ammo bu metodika ko'p vaqt va resurs talab qiladi. Madaniy kontekstga asoslangan mashg'ulotlar nutq madaniyatining aksiologik mezonlari – ya'ni qadriyatlar va etik qoidalar bilan bog'liqligini chuqurlashtiradi, ammo bu yondashuvda individual talabalarning farqliliklarini hisobga olish qiyinlashadi. Aksiologik yondashuv doirasida ushbu metodlarning kombinatsiyasi va ularning kamchiliklarini bartaraf etishga qaratilgan yangi metodikalarni ishlab chiqish muhimdir, chunki nutq madaniyati nafaqat til va aloqa qobiliyatini, balki pedagogning shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarini ham shakllantiradi. Shunday qilib, mavjud metodikalarni tahlil qilish asosida, nutq madaniyatini takomillashtirishda ularning mustahkam tomonlarini saqlab qolgan holda, aksiologik aspektlarga yanada chuqurroq e'tibor qaratish tavsiya etiladi.

Aksiologik yondashuv ta'lim jarayonida talabalarning axloqiy va ma'naviy qadriyatlarini shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lib, bu nazariy yondashuv o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Aksiologiya ta'lim jarayonida nafaqat bilim va ko'nikmalar, balki talabalarning shaxsiy qadriyatlari va axloqiy nuqtai nazari ham rivojlanishini ta'minlaydi, bu esa ularning muloqot madaniyatini oshiradi. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, qadriyatlarga asoslangan ta'lim kommunikativ kompetensiyani mustahkamlaydi va nutqning ma'naviy-estetik jihatlari yaxshilaydi (Xolmatov, 2018; Najmiddinova, 2020). Shu bois, aksiologik yondashuv bo'yicha metodikani takomillashtirish o'qituvchilarning nutq madaniyatini yanada rivojlantirishga xizmat qiladigan samarali vosita hisoblanadi. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonida nafaqat ilmiy bilimlar, balki talabalar shaxsining me'yoriy qadriyatlarini shakllantirish bilan birga ularning nutq madaniyati va kommunikativ mahoratini ham oshiradi, natijada o'qituvchilar kasbiy faoliyatida muloqotning sifatini yaxshilashga yordam beradi.

So'nggi yillarda bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish metodikalari sohasida sezilarli yutuqlar kuzatilmoqda. Aksiologik yondashuv asosida ishlab chiqilgan metodikalar nutq madaniyatining axloqiy-axborotiy, estetik va ijtimoiy mazmunini chuqurroq o'rganishga imkon yaratmoqda. Shu bilan birga, adabiyotlarda aniqlangan kamchiliklar ham mavjud bo'lib, ular orasida individual talabalarning xususiyatlarini hisobga olgan yondashuvlarning yetarli emasligi, interaktiv va amaliy mashg'ulotlarning kamligi ajralib turadi.

Bundan tashqari, zamonaviy kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish yo'llari to'liq o'rganilmagan. Shu sababli, kelgusida o'qituvchilar nutq madaniyatini yanada mukammal va samarali shakllantirish uchun metodologik yondashuvlarni boyitish, amaliy mashg'ulotlar va raqamli vositalarni integratsiya qilish, hamda individual o'quv ehtiyojlarini inobatga olgan metodlarni ishlab chiqish zarurati mavjud.

Tadqiqot metodologiyasi Tadqiqot metodologiyasi - bu har qanday ilmiy izlanishning asosiy elementlaridan biri bo'lib, u tadqiqot jarayonida maqsadga erishish uchun kerakli yo'nalish

va usullarni belgilaydi. Bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini aksiyologik yondashuv asosida rivojlantirishni o'rganishda yaxshi tashkil etilgan metodologiya ilmiy izlanishning aniq va tizimli yo'nalishini ta'minlaydi. Bu yondashuv tadqiqotchiga nafaqat nutq madaniyatining ahamiyati va uning shakllanishi jarayonini yaxshiroq tushunishga, balki aksiyologik qadriyatlarni hisobga olgan holda samarali ta'lim metodlarini ishlab chiqishga imkon beradi. Metodologiyaning aniqligi va puxta rejalashtirilishi tadqiqot natijalarining ob'ektivligi, ishonchliligi va amaliy ahamiyatini oshiradi, shu bilan birga o'qituvchilar nutq madaniyatini takomillashtirish yo'nalishida aniq tavsiyalar ishlab chiqarishga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotda aksiyologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish maqsadida sifat yondashuvi tanlangan.

Bu yondashuv tadqiqot maqsadlariga eng mos keladi, chunki u nutq madaniyatining noyob, chuqur va kontekstual jihatlarini tahlil qilish imkoniyatini beradi. Sifat metodlari yordamida o'qituvchilarning nutq madaniyatiga oid individual tushunchalari, qadriyatlari va tajribalari o'rganilib, metodikaning samaradorligini oshirish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy va madaniy omillar aniqlanadi. Shu bilan birga, sifat tadqiqotlari nutq madaniyatining rivojlanish jarayonlarini yanada yaxlit va teran tasvirlashga yordam berib, metodik yondashuvlarni takomillashtirishga ilmiy asos yaratadi.

Tadqiqotda ma'lumotlarni yig'ish jarayoni aksiyologik yondashuv doirasida bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyati ko'nikmalari hamda qadriyatlarini chuqur tahlil qilish maqsadida amalga oshirildi. Ushbu metodikada sifat va miqdoriy ma'lumotlarni yig'ish uchun bir qator vositalar, jumladan, so'rovnomalar, intervyular va kuzatuvlar qo'llanildi. So'rovnomalar yordamida ishtirokchilarning nutq madaniyati darajasini, ularning nutq orqali ifodalangan axloqiy va madaniy qadriyatlarini o'rganishga harakat qilindi. Intervyu usuli esa, qatnashchilarning nutq madaniyatini shakllantirishdagi shaxsiy tajribalari va qimmatbaho fikrlarini yoritishga xizmat qildi. Bundan tashqari, amaliy mashg'ulotlar vaqtida kuzatuvlar olib borilib, o'qituvchilar nutq madaniyatining amaldagi ko'rsatkichlari baholandi. Ma'lumot yig'ish jarayonida ishtirokchilar bilan axloqiy me'yorlar va maxfiylik tamoyillari qat'iy rioya qilindi, shuningdek, natijalar aksiyologik kontekstda tahlil qilindi. Ushbu yig'ilgan ma'lumotlar asosida bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishga doir aniq tavsiyalar ishlab chiqildi.

Ushbu tadqiqotda ishtirokchilar — bo'lajak o'qituvchilar — tanlanishida maqsadli namunaviy tanlash strategiyasi qo'llanildi, bu tadqiqotning asosiy maqsadlariga muvofiq ravishda nutq madaniyatining o'sishiga ahamiyat qaratadi. Tanlov mezonlari sifatida ishtirokchilarning nutq madaniyatini takomillashtirishga qiziqishi, ta'lim sohasida faoliyat yuritishga tayyorlanishi va o'rganishga ochiqligi hisobga olindi. Namuna hajmi tadqiqotning statistik quvvati va ishonchliligi ta'minlanishi uchun yetarli darajada belgilandi, bu orqali natijalar umumlashtirilishi va ishtirokchilar guruhining turlicha xususiyatlarini aks ettirishi nazarda tutildi. Bunday yondashuv tadqiqotning aksiyologik asoslarini mustahkamlab, nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasini yanada samarali va haqqoniy takomillashtirish imkonini beradi.

Tadqiqotda to'plangan ma'lumotlarni tahlil qilishda statistik va tematik analiz usullari

qo'llanildi. Statistik usullar yordamida olingan natijalar son-sanoqsiz ma'lumotlarni aniq va tizimli ravishda tasniflash imkonini berdi, bu esa nutq madaniyatining rivojlanishida asosiy ko'rsatkichlarni aniqlashga yordam berdi. Tematik analiz esa ma'lumotlarning mazmuniy jihatlarini chuqur o'rganishga yo'naltirilib, nutq madaniyatining axiologik tamoyillariga mos keluvchi asosiy mavzular va qadriyatlar aniqlash imkonini berdi. Ushbu metodlar axiologik yondashuv tamoyillariga muvofiq ravishda, o'quvchilarning nutq madaniyatining ahamiyatini, uning axloqiy-axborotiy va madaniy qirralarini o'zlashtirish jarayonini tushunishga yordam beradi, shu bilan birga, nutq madaniyatining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa Aksiologik yondashuv asosida olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishda qadriyatlar tizimini hisobga olish juda muhimdir. Ushbu yondashuv nafaqat til va nutq qoidalarini o'rgatishni, balki shaxsning axloqiy va estetik qadriyatlarini shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Tadqiqot davomida aksiologik printsiplarni metodikaga integratsiya qilish orqali nutq madaniyatining samaradorligi va sifatining sezilarli darajada oshishi aniqlangan. Bu esa o'qituvchilarning nutqni to'g'ri va ifodali ifodalash qobiliyatlarini mustahkamlaydi, shuningdek, ularning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, aksiologik yondashuv asosida yaratilgan metodikalar nutq madaniyatini rivojlantirishda yanada samarali natijalar berishni ta'minlaydi va ta'lim jarayonida axloqiy-estetik tamoyillarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari o'qituvchilar tayyorlash dasturlarini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, aksiologik yondashuv asosida rivojlantirilgan metodika o'qituvchilarning nutq madaniyati ko'nikmalarini yanada chuqurroq shakllantirish imkonini beradi. Ushbu metodika orqali bo'lajak o'qituvchilar nafaqat nutq madaniyatiga oid nazariy bilimlarga ega bo'ladilar, balki amaliy faoliyatda mustahkam va samarali kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Natijada, ular o'z ta'lim jarayonlarida aniq, ifodali va madaniyatli nutq uslublaridan foydalanib, o'quvchilar bilan samarali aloqa o'rnatish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa kelajakda pedagogik faoliyat sifatining oshishiga, ta'lim jarayonida o'quvchilarning qabul qilish qobiliyati va o'rganishga bo'lgan motivatsiyasining yaxshilanishiga olib keladi. Shu bilan birga, nutq madaniyatining rivojlanishi ta'lim muassasalarida yanada madaniyatli va intellektual muhit yaratishga xizmat qiladi, bu esa ta'lim sifatining doimiy yuqori darajada ushlab turilishiga yordam beradi.

Tadqiqot jarayonida duch kelgan qiyinchiliklardan biri sifatida, aksiologik yondashuv asosida nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasining individual o'qituvchilarning turli xususiyatlariga moslashuvi murakkabligi ajralib turdi. Bu masalani yengish uchun, tadqiqotda turli pedagogik sharoitlar va o'quvchilarning ijtimoiy-madaniy fonlari hisobga olindi, shu bilan birga, metodikaning moslashuvchanligini oshirishga alohida e'tibor qaratildi. Shuningdek, ma'lumotlarning to'liq va keng qamrovli bo'lishi uchun, nazariy va amaliy tomonlari orasidagi muvozanat saqlanishga harakat qilindi. Biroq, tadqiqot doirasida ayrim cheklovlar mavjud bo'lib, ularning ichida namuna hajmining chegaralanganligi va uzoq muddatli ta'sirlarni baholash imkoniyatining cheklanganligi kabilar bor. Kelgusidagi tadqiqotlar uchun esa, ushbu metodikaning samaradorligini yanada aniqroq baholash maqsadida, kengroq eksperimental

guruhlar, shuningdek, raqamli vositalardan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinishi tavsiya etildi. Bundan tashqari, nutq madaniyatini rivojlantirishda mintaqaviy va madaniy kontekstlarni yanada chuqurroq o'rganish metodikaning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega bo'lishi mumkin.

Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish jarayonida, o'qituvchilar va ta'lim siyosatchilariga muhim tavsiyalar beriladi. Avvalo, professional rivojlanish dasturlarida aksiologik printsiplar asosida yaratilgan metodikalardan keng foydalanish lozim. Bu nafaqat nutq madaniyatining mazmuniy jihatlarini chuqurlashtiradi, balki pedagoglarning shaxsiy va kasbiy qadriyatlarini ham mustahkamlaydi. Shuningdek, ta'lim siyosatini shakllantirishda aksiologik yondashuv asosida ishlab chiqilgan qoidalarning joriy etilishi, kelajakda o'qituvchilarning ma'naviy va madaniy fazilatlarini oshirishga xizmat qiladi. Natijada, ta'lim jarayonida so'z madaniyatiga e'tibor katta bo'lib, o'qituvchi va talabalar o'rtasida samarali muloqot yuzaga keladi. Shu bois, professional taraqqiyot tadbirlarida aksiologik metodikani yanada chuqurlashtirib, uni amaliyotga keng tatbiq etishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullaev, O. (2018). Nutq madaniyati va uni o'qitish metodikasi. Toshkent: Fan.
2. G'aniyev, E. (2020). Aksiologik yondashuv asosida pedagogik jarayon.
3. Samarqand: Mantiq-Nashr.
4. Islomov, M. (2017). O'qituvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirish usullari. Ta'lim va Tarbiya, 4(2), 45-52.
5. Mirzayev, N. (2019). Oliy ta'limda nutq madaniyatini shakllantirishning innovatsion metodlari. O'zbekiston Ta'lim Ilmi, 3(1), 33-39.
6. Normativ hujjatlar: Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. (2021). Nutq madaniyatini rivojlantirish bo'yicha metodik ko'rsatmalar. Toshkent.
7. Qodirov, S. (2016). Nutq madaniyatining pedagogik asoslari. Toshkent: Sharq.
8. Sultonova, D. (2021). Bo'lajak o'qituvchilarning aksiologik ta'limi. Pedagogika va psixologiya, 2(5), 15-20.
9. Tursunov, A. (2018). Nutq madaniyati va o'qituvchilar malakasini oshirish. Ilm-fan va Ta'lim, 6(3), 28-34.
10. Yusupova, L. (2022). Aksiologik yondashuvda shaxsiy nutq madaniyatini rivojlantirish. Zamonaviy Pedagogika, 1(4), 58-64.
11. Zokirov, R. (2019). Nutq madaniyatini rivojlantirish metodikasida yangicha yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston Miliy Universiteti nashri.